

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 14. у Будиму 20. Мая 1864. Год. VI.

Изясненіе Свете Литургіе.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н Ћ. В.

(Продуженѣ).

Припреманѣ къ тайни свете евхаристіе.

После молитве за частіе дарове и за душевне потребе Христіанскога народа, починѣ се припреманѣ къ самой тайни свете евхаристіе. Оно се састой: 1) у узаймномъ примиреню вѣруюћихъ; 2) у духовномъ братскомъ цѣливаню; 3) у свечаномъ исповѣданію или ти признаваню вѣре, и 4) у побожномъ узношеню ума и срѣца къ Богу.

1) О узаймномъ примиреню напомиѣ свештеникъ вѣрѣяма више пута с благословомъ: „Миръ всѣмъ.“ Но ако икада, то особито у овај паръ валя намъ овај благословъ къ срѣцу примити, па помирити се са свима ближњима; заборавити на све увреде, што намъ є когодъ нанео; приправити своє срѣце да га принесемо на даръ Господу и тако ступити съ њиме у таинствену заєдницу.— Кадъ дакле чуємо благословъ свештениковъ: „Миръ всѣмъ“ и одзовемо се њму с рѣчма: „И дѣхъови твоємъ“ онда треба да се сетимо на ову спасителѣву науку: „Аще принесеши даръ твой къ олтарю, и тѣ поманеши, ако кратъ твой имать нешто на та: вѣстаби тѣ даръ твой предъ олтаремъ, и шедъ прежде смириса съ кратомъ твоимъ, и тогда пришедъ прinesi даръ твой. (Матѣ. 5, 23—24).

2) Духовно цѣливанѣ єсть засвѣдоченѣ о томъ, да сло се съ ближњима нашима одъ свегъ срѣца помирили; да єданъ другоме најживлѣ и најискреніе свака добра желимо; и да свѣдѣнако вѣруємо єдиносуштну свету троицу, као што ћемо ту вѣру нашу мало часъ явно исповѣдити. После діаконовогъ позива: „Вослюжимъ дѣрѣга дѣрѣга да єдиноумклемъ исповѣкмы“ — до-

пушбемо мы започету ову реченицу съ рѣчма: Отца и Сына и Святаго Духа Троицѣ единосущнѣю и нераздѣланѣю. Цѣло значи ово: Любимо—пазимо—еданъ другога, да едномислено, сложно заедно, као изъ едне душе и изъ едногъ ердца неповѣдамо и признаемо Отца и Сына и Светога Духа Троицу ениосушту и нераздѣлну. Докле се ово поѣ, свештеникъ у олтару трипутъ се поклони и трипутъ потихо рекне: „Возлюблю тѣ, Господи, крѣпосте моѣ, Господѣ оутвержденіе моѣ и прикѣжичіе моѣ.“ Затимъ цѣлива частне дарѣ, кон су покривени, любѣни найпре дискось, потиръ и край трапезе. Ако служи више свештеника заедно, онда цѣлюю іоштъ и еданъ другога у рамена говорѣни еданъ другоме: „Христосъ посредѣ насъ, и естъ и кѣдетъ.“ Діаконъ у то време цѣлуе крестъ на орару, а ако има више діакона, онда се и они еданъ с другимъ любѣ у рамена, и говорѣ еданъ другоме: „Христосъ є у среди међу нама; — и естъ и остаѣ.“ У прва времена цѣливали су се сви Христіани еданъ с другимъ — мушки са мушкима, а женске са женскима — у руке, у рамена а кадгагъ и у уста, за знакъ душевне заеднице и изгоненя свакога злопамтеня (св. Кирил. Іерус. Тайновид. слово 5). У данашнѣ време обичай овай остао є само у служебнихъ свештеника, ал народъ треба и сада да испунива ову дужность духовно, осећаюћи у души живу и искрену любовъ къ ближнима.

3) Исповѣданѣ или признаванѣ вѣре састои се у читаню или пояню символа саставленогъ на првомъ, и допунѣногъ на другомъ вселенскомъ сабору. Символь тай т. е. вѣрѣю во единаго Бога, Отца . . . естъ драгоценна светиня едине, свете, саборне и апостолске цркве, коя є нѣга неповређено у цѣлости сачувала, и строго забранила къ нѣму што придодати или одузети што одъ нѣга. Читанѣмъ символа Вѣре Христіани свечано показую, да се они не само међу собомъ пазѣ и любѣ; него да и сви единако мысле о науци Вѣре; уедно пакъ засвѣдочаваю предъ Богомъ, да свете истине исповѣдую и признаю онако, као што ихъ є предао самъ Господъ Исусъ, и као што су Христови Апостоли, и нихови послѣдници свети отци сачували, и учили.

Предъ читанѣмъ символа Вѣре скида се завѣса са царскихъ дверій, и свештеникъ подиже воздухъ са частныхъ дарова пакъ га тресе надъ нѣма у знакъ, да се исповѣданѣ Вѣре говори предъ престоломъ самога Бога, пакъ валя да буде непритворно и искрено. Діаконъ пакъ предъ читанѣнъ символа Вѣре на гласъ произноси ове рѣчи: „Двери, двери, прѣмъдростію вонмемъ.“ У

права времена рѣчи: „Двери, двери!“ говорене су као опомена по-дуѣаконима и вратарима, кои су кодъ врата црквены стаяли и пазили, да не бы ко одъ невѣрныхъ и недостойныхъ унутра ушао и при освеженю свете тайне присуствовао, — и да вѣрни не бы изъ цркве у овако важномъ тренутку излазили, те с тымъ остале Християне узнемиривали. Но као што су у древности врата црквена брижљиво чувана, да не бы ко одъ недостойныхъ при од-правляню найважнѣгъ дела службе Божіе сметао; тако валя да и мы свагда, а особито у овай светый часъ, затварамо врата мислїи и осеѣаня нашихъ па да ихъ чувамо одъ свакогъ споляшиѣгъ у-тиска, и свїю свѣтскихъ брига, и да с найвеѣомъ мудрою паж-ньомъ читамо символъ Вѣре стараюћи се, да проникнемо у дубо-кій смисао нѣговъ, и да съ побожношћу внимамо на послѣдуюће свештене раднѣ. То означаваю и оне две рѣчи: „Премъдростїю бонмемъ“ кое су управлѣне на све вѣрне, што су у храму Бо-жіемъ сакуплѣни.

4) Кадъ се символъ вѣре одчита, онда Дїаконъ означуюћи да ће се скоро частни дари Богу на жртву принети, рекне: *Станемъ докрѣ, станемъ со страхомъ, бонмемъ, сватое возно-шенїе въ мирѣ приносити. т. е. стоймо лѣпо и пристойно, као што приличи стаяти предъ самимъ Богомъ; стоймо съ побожношћу и са страхопоштованїемъ; пазимо, да светый приносъ (свету жртву) у миру принесемо. Присуствуюћїи народъ довршуюћи речи дїаконове пое; Милость мира, жертвѣ хваленїа, а то значи, да ће се светый приносъ састояти изъ дарова мира, кое мило-срђе Християна приносе са рану браћи у знакъ меѣусобне любви мира и заеднице, и изъ жртве хвалѣ у славу Божию. (Християнское Чтенїе год. 1830. ч. 38, стр. 313). Затимъ свештеникъ, окрене се народу и съ апостолскимъ поздравомъ проси спасителне дарове одъ сва три лица свете троїце, блгосилїюћи га и говорећи: *Благодатъ Господа нашегъ Исуса Хрїста, ѣ любы Бога и Отца и причастїе свѣтагъ Дѣха вѣди съ всѣми вами. т. е. Благодатъ (милость) Господа нашего Исуса Христа и любовь Бога и Отца, и заедница (обѣнѣ) светога Духа нека буде са свима бама. (П. Коринт. 13, 13.). А народъ, желећи да и са свештеникомъ буде благодатъ и милость триединога Бога, одговара: „И съ Дѣхомъ твоимъ“. (П. Тимот. 4, 22). Потомъ свештеникъ напоминюћи да наступа найважнїи део Литургїе, побуѣуе себе и вѣрне да уз-несу свое мисли и своя осеѣаня на небо говорећи: „Горѣ имѣ-нимъ сердца. Кое значи: Пмаймо горе управлѣна срца, или у-**

правимо срѣца. На кое народъ одговара: „Имамы ко Господѣ, то естъ мы имамо срѣца наша къ Господу управљѣна; мы смо узнели мисли и осеѣаня своя къ Богу!“ Свакии Християнинъ треба да вѣрно и савѣстно одговара овомъ слободномъ и дрзновеномъ припознаваню свомъ. Ни еданъ не треба да буде између оныхъ што су у храму Божиѣмъ, кои бы уста рекао: „Имамъ срѣце управљѣно ко Господу,“ а овамо о овакоякимъ свѣтскимъ дѣлима у тай паръ бригу води, а на Бога и непомышля.

Почетако̄ божествене евхаристіе.

Пошто су срѣца вѣрныхъ довольно приуготовљѣна и обраћена къ Господу свештеникъ съ рѣчма: Благодаримъ Господа побужуе насъ, да Благодаримо Господа, да захвалимо Господу, и тымъ се рѣчма започинѣ сама Тайна евхаристіе или Благодаренія. На то сви, кои смо у цркви поємо: „Достойно и праведно естъ поклонитиса Отцѣ и Сынѣ и свѣтомѣ Дѣху, Троицѣ единосущнѣи и нераздѣлнѣи. Тымъ признаемо свечано да е безконечномъ величаству Триединога Бога поклонити се, (молити се) достойно; и да е Нѣму као источнику и подателю свою блага благодарити праведно. У то време свештеникъ у пространой молитви благодари и прославля Бога споминуѣи безконечна свойства свакога лица свете Троице, и сва добра коя е Господъ нашъ роду човеческомъ учиню, и коя и садъ непрестано чини стараюѣи се за спасеніе наше. Напоследку благодари свештеникъ Богу особито зато, што онъ прима одъ людій ову свету службу, премда Нѣму непрестано служе Архангели и Ангели, Херувими и Серафими.

Серафимска пѣсма.

Завршуѣи благодарность Богу за сва благодѣянія, коя онъ по своіой неизмѣрной милости роду човѣческомъ чини, говори свештеникъ о томъ како Серафими, кои престолъ Божій непрестано окружаваю, прославляю Бога Побѣдну т. е. свечану пѣсму поюѣи, вичуѣи, узклицаваюѣи и говореѣи. Ове последнѣ рѣчій: „Покѣданѣю пѣснь поюще, вопіюще, възывающе, и глаголюще,“ изговара свештеникъ велегласно, даваюѣи намъ упутство, да и мы прославлямо Бога ономъ пѣсмомъ, кою Серафими триипостасное Божеству приносе, а та Серафимска пѣсма естъ:

„Свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ Господѣ Савваоу, исполнѣ неко и земля славы твоѣа,“ т. е. свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ е Господъ Савваотъ

(Господъ надъ силама, или Господаръ небесне войске), пуно є небо и земля славе твоє.

Овой пѣсми, кою, по виѣненю Пророка Псаіє, и св. Іоана Богослова, Серафими предъ престоломъ Божиимъ пою, додає се непосредно земаљска пѣсма, коіомъ дѣца єврейска предсуетоше Христа Спасителя, кадъ є онъ свечано у Іерусалимъ, пре него што ће страдати, улазіо, коя овако гласи:

Осанна въ вышнихъ Благословенъ, грядый во имя Господне. Осанна въ вышнихъ. а то значи: Помози, спаси свевышній! Хвалить нека є онай, кои долази у име Господиъ! Помози спаси свевышній!

Овомъ пѣсомъ, као изразомъ благихъ желя и подпуне преданости, поздравляли су Евреи царева, и друге знамените мужева коє имъ є Богъ шило, да ихъ одъ обштинскихъ бѣда избаве. Света Христова црква, признавајући Искупителя нашегъ Іисуса Христа за виновника своју, како временитыхъ, тако и вечитыхъ блага, тымъ истымъ поздравомъ иде на сусреть Нѣму, кои невидимо силази у Храмъ, да на частномъ престолу принесе себе на жртву Богу Отцу.—

Сасдиненъ ангелскогъ и човѣческогъ пояня у єдну пѣсму, означава, да у овомъ свештеномъ часу свете евхаристіє, учествує съ людма и сами Анѣли Божіи у благодарности и у прославляню Троидинога Божества.

Рѣчи: поюще, вопіюще, възыблюще и глаголюще, по изясненю учителя црквеныхъ представляю гласе она четири таинствена животна, што по откровеню Іоанна Богослова облећу око престола славе Господиъ усклицавајући: „Свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ Господу вседержителю, — Прво одъ овыхъ животныхъ има лице човѣка; друго, лице лава; треће, лице юнца а четврто лице орла И тако рѣчь поюще означава славу, кою произноси орао; рѣчь вопіюще, изобрашава гласъ юнца; възыблюще замѣное узкликъ лава, а глаголюще представля говоръ човѣка у славу Божию. (Нов. скрижалъ. Изд. 1857 год. част 2). Сви ови символични знаци, по толкованю светога Василия Великого представляю многоразличиту и многоврстну славу, коіомъ безплотни Серафими хвале Бога. — (Види црквесловіє преосв. Митрополита Михаила. Београдъ 1860).

(Продужиће се.)

Још едан образац устройства народне школе.

(Свршетак.)

Учителѣ деле на главне учителѣ и на подучителѣ. Учителѣ бољешљиви и слаби мораю држати помоћника. Где е само едан учителѣ у школи, ту е он уедно и главни. Где су два, ту е едан између њи главни учителѣ, а други су подучителѣ. Ако има на едной школи више од три учителя, онда су међу њима двојица главни учителѣ.

Дечаѣи, кои су ради по времену учителѣ бити, пошто с добрим успехом изуче народну школу, мораю се са своим сведочбама пријавити срезком надзирателю и пред њиме испит из предмета, што се у народной школи предаю, положити, а уедно доказати да имаю добар глас, чист и јасан изговор, да су подпуно душом и телом здрави, и да никакве телесне мане на себи немаю. Овако испитани младић постае приправник или аспирант учительски, и мора две или три године дана провести код едног од ваљаниј учителя, кои има допуштенѣ да може приправнике држати. Приправник учительски обвезан е сваки дан у школу свог учителя долазити, и пазити како он предае, те тим упознати се са поступанѣм при обучаваню дечиѣм. Притом мора он обшириу библичну повестницу учити; библичне приповедке приповедати; прибавити себи подпуно познаванѣ своју они предмета, кои се у народной школи уче; у писменим саставцима извештити се; рачун са целим броевима и разбитцима точно научити, и вештбати се у музици, певаню. За цело то време стои приправник под строгим надзором срезког надзирателя, кои га више пута испитуе, да се увери о његовом успеху у прописаним наукама. Кад се приправнику шестнајста година наврши, може се молити, да у учительску семинарију примљѣн буде.

Пре ступања у семинарију полаже сваки аспирант строги испит пред управителѣм и учителѣма семинариѣ. Ко испит с добрим успѣхом положи, тај буде у семинарију примљѣн, где добия науку и стан бесплатно, а за рану мора плаћати. Около половине семинарски питомаѣа добияю стипендиѣ по 100 или по 50 фор. Ове стипендиѣ дае понајвише држава, а нешто и завѣштаниа. У семинарији баве се младићи две године. Са сваком семинаријом у свези стои народна школа, која е такође под управом

www.УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

директора семинаріє. У овой школи слушаю семинарци наизменце учительѣва предаваня и под нѣговим надзором покушаваю и сами школску дечицу учити. Пошто семинарци двогодишњи течај сврше, полагају први или теоретични учительски испит пред повереницима врховног просветног одбора, и пред семинарским директорима, а оне кои испит тай с добрим успехом положије врховна власт школска проглашує за чекаоце или кандидате званія учительског. Као такови добияю они упраздниѣна подучительска и спомоћничка места, и тек после трогодишнѣ безукорне службе имаю право молити, да им се дозволи да могу други или практични учительски испит положити. Уз молбу за ово има се придодати сведочба о нравном, религијозном и политичном владаню нѣиовом као и о способности точности и ревности у одправляню званія. Практичан испит полагаје се пред повереником врховног просветног одбора, пред директорима и учительима семинарія, и на нѣму иде се на то, да се строго извиди ели и у колико є кандидат вешт у одправляню учительског званія у обште, и у предаваню сваког поединог школског предмета напосе. Тек после овог практичног испита може се кандидат искати за главног учителя. Од они кандидата, кои желе у варошким распрострањним школама званіє добити, иште се при овом испиту подпуно знанѣ езикословля, геометріє и свою узгредних предмета. Главне учителѣ наименує такође врховна школска власт. За први пет година службе може главни учителѣ и за мању кривицу званія лишен бити, а после тог времена само се они из званія без пензіє одпуштаю, кои по судейском закону због кривице какве на робию одсуђени буду, или за кое є доказано, да младеж развраћую, и после повторене опомене неуредан и саблазнителан живот проводе.

Плате учительске поделѣне су по броју жительство дотични места на четири класе: у местима, где є само 500 душа плаћа се учителю 175 фр.; где є до 1500 душа 200 фр.; где є преко 1500 душа, 250 фр., и напоследку варошке обштине, у коима є више од 3000 душа плаћаю сваком учителю 300 фр. На којој школи има 3 или више учителя, на тој добияю главни учительи додатак од 40—60 фр. Главни учительи имаю и бесплатни стан, или наплату у то име. Осим тога примаю сви учительи школарину, коју обштине покупити и из свое кассе свака три месеца унапред нѣима издавати мора. Ако има у единой школи више учителя, то се школарина међу нѣи подеднако подели, али само главни учительи добияю подпуно свое делове, а делови што подучительима

припадаю, употреблюю се, по уредби врховне школске власти, за награду главни, или одъ дужег времена у той истой школи служећи подучителя.

Учителѣи као и други државни званичници уживаю подпуно сва грађанска права у свој земљи. Деца њихова есу природни грађани места где им е отац служио. Кои учитель постане течаем службованя свог за одправляѣ дужности неспособан, томе се дае пензія, по соразмерности година службе и уживане плате. Ко 40 година служи, томе припада подпуна годишня плата у име пензіе.

За пензію учительску постои фонд. Овај издржава се из добара укинуги манастира и завода, из прихода интеркаларни одъ упразднѣни учительски места, и из годишњи државни додатака. Из овог фонда плаћаю се и помоћници болестни учителя.

Осим тога постои едан фонд за подпомаганѣ учительски сирочади и удовица. Овај е фонд такође постао из добара укинуги стари завода. У њѣга мора сваки главни учитель годишнѣ улагати по 1 крайцару од сваке форинте свое плате, а осим тога при првом наименованю, и при свакој промоцији по 6 крайцара од сваке форинте свое новодобивене плате. Држава дае овоме фонду сваке године 10,000 фр. у помоћ. Удовице и сирочад добијаю после смрти учительѣве плату њѣгову јошт за едну четврт, осим тога припада удовици годишня пензія од 50 фор., а осим тога сваком детету на издржаванѣ и воспитаніе 20% од удовичише пензіе. Ако су сама сирочад остала, онда се свакоме по 30% од удовичке пензіе на рану дае. — Овако малена пензія и помоћ учительской сирочади само ће дотле бити, док фонд непорасте, а онда ће се моћи толѣка помоћ давати, да се удовице и сирочад учительска одтуд лепо издржавати могу.

Осим народни школа постое у баденской великой княжевини научне школе или гимназіе, у којима се деца од 10—18 године уче и за слушанѣ наука у свеучилишту приправљаю; затим реалне школе, више дѣвољчке школе. Ове последнѣ или су јавне или приватне. У њима осим предмета, кои се у распостранѣной народной школи предаю, учи се јошт французки и енглезки език, обшта повестница, земљопис, стилистика, исторія књижевности, митологія, женски послови; за музику и играѣ обашка се плаћа, а немораю сви учити. У овим заводима предаю езике и женске послове учительке а остале предмете учительи.

У сваком селу налази се старатељство за сирочад, кога е дужност татора сирочету наћи, и за држанѣ, негу и воспитаніе сирочади старати се. Многе обштине имаю кассу сиротиньску, из кои се сваком сирочету, коє свога иманя нема годишња помоћ зарад издржавања дає. У бившем манастиру Лихтенталу код Бадна постои завод за сирочад, когг е основао Ђорђе Штулц оставивши на ту цѣл године 1832, у тестаменту свом капитал од 200,000 франка (одприлике толико форинтій шайна). У овај завод примаю се сирочад без отца и без матере. Има их свагда до 40. У свакој већој вароши постоє такође заводи за сирочад, у којима ова рану, стан, одело и добро воспитанѣ добиваю, а зарад наука иду у обичне местне школе.

Додатак.

Најновиє промене у овом устройству следеће су. У войводству овом постављєн є прошле године врховни школски савет, кои има одсад са школама руковати.

У тај савет узето є шест люди све од школске струке и кои су се досад особитом љубави са школом занимали: єдан професор са универзитета, єдан из консисториє, три управителя главни школа и єдан свештеник.

Овај савет саставио є нови школски закон и одабрао є најболѣ учитељ народни школа као помоћни савет.

Најглавниє из тог закона стављамо овде у изводу:

I. Народне є школе за даћа, децу учити наукама нуждним за живот и радити, да разумни и религиозно морални люди и вљани чланови обштине и државе изађу.

Народне школе или су просте или разширене, али се науке и у простима предаю све оне као и у разширенима, само не онака обширно.

Науке су следеће: наука вере, матерњи єзик, рачун, земљомерство, природословљє, повестница, земљопис, краснопис, поянѣ, рисанѣ, гимнастика и женске раднѣ.

План предавања има тако удешен бити, да се из природословља оно највећма изясњава, што є за живот особито за домоводство најнуждниє; у повестници и земљопису има се нај-

већа важност полагати на своје отачаство; у рачуну и земљомерству најпрактичнија ствар највећа да се истерује, и гимнастика да се свуда у ред доведе.

Исте ове науке предају се и у разширеној школи, свмо са већом обширности, особито уз матерњи језик читанј народне поезије, а на крају повестнице основе уређења државе, и ако је икако можно француски језик.

За науку вере има се у свакој класи недељно два сата узети. Цркве је дужност о овој науци старатисе и мимо државних школских власти над овим настојавати. А учитељ је обвезан, ако местна црквена власт за нужно нађе још толико времена на ову науку употребити.

У школу ићи дужно је свако дете мушко и женско од навршене шесте па до четрнајсте године непрекидно.

Учитељ је дужан и недељну обичну и шегртску школу држати, ако му се за овај труд каква таква награда даде. У недељној школи сеоској предаје се наука земљоделска и домоводска, а у варошкој занатлиска и трговачка свуд одмерена по местним околностима и потребама.—

II. Свака школа има једног ил више учитеља, и сваки је дужан 32 сата на недељу школу давати. Деца се подељују по броју учитеља на две ил више класе. Где је један учитељ мора тако време расположити, да на старију класу дупло више времена падне нег на млађу.

Местној школској власти даје се слобода све оно за школу радити, шта на корист школе иде и местним околностима и жељама одговара, ако само обштом цели народне школе на уштрб није. По томе се дакле укида онај закон, да мора, где су три учитеља а четир класе, један обе ниже класе и заједно мушку и женску децу држати, а остала двојица обе више класе, ал један само мушку, а други само женску. Разређење часова има учитељ сам начинити, и местној школској власти на одобрење, а ова вишој на потврђење поднети. Парох има право изабрати које оће часе за науку вере, и не може у течају те године више од тог одступити, оком изванредни препрека.

Колико ће часова свака поједина горепоменућа наука на недељу добити о томе ће врховна власт башка наредбу и закон издати, како за просте тако и за разширене школе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Школски зашт несме се на то ограничити, да се само држи ред у школи, како би учитељ успешније радио, него се имаю у деци будити и снажити све задаћи ове школе поспешне склоности, дари и навице, како добрим примером учитеља, тако и похвалама, наградама и опоменама, како би деца собственим побуђенјем све оно чинила што се иште, а уздржавала се од свега закраћеног. Децу тући ил грдити сасвим се забрание.

III. Местно школско надзиратељство води местни школски одбор, школски сенат.

Где има школа различите вероисповести оставља се на волю оћели се ови сенати уједно споити, или сваки за себе постојати. Али ако би се и уједно споили, са фондовима имаю само чланови дотичне вероисповести руковати.

Тай школски сенат састои се из чланова позвани и изабрани. Позвани су већ по своме званю: дотични парох, обштински начелник или нђгов местозаступник, учитељ, сви управитељи главни и виши местни школа и местни лекар. Где е више пароха ил учитеља онда е члан најстарији међу њима. Изборни чланова мора више бити него позвани, и бираю се на шест година.

Сви ови чланови сената изберу међу собом једнога за председника, коег виша власт потврђуе, и изберу неколико чланова за надзиратељ школа, кои мораю извештае о овом давати у седницама школског сената, кои се мораю сваког месеца бар едарад држати. Звање председника може се са званјем надзиратеља споити.

Дјйствителни учитељ неможе бити ни председник ни надзиратељ школе, нити може у оной седници присутан бити, где се о нђговой личности што светуе. Али се има о закљочцима извештати и имаму се одбрана допустити, ако би се о томе хтело шта у акта завести или извештај и предлози вишой власти послати.

Специјалне наредбе и упутства о дужностима и празама местнога школског сената имаће то начело пред очима, да се овиме што више права и слободе даде, да свою школу што већма у цвет доведе.

Наместо досадашњи дистриктуални надзиратеља коима е

ово само узгредан поса био наређује држава друге коина, ће ово једина држност бити.—

IV. Учитељи се за своје званѣ уче у семинаријама. Да ко у семинарију примљен буде мора са прописаним наукама спремљен доћи, које свршити може где оће, али мора при приману у семинарију строг изпит положити. Пре 16 год. нико се неприма у семинарију.

Семинарски курс траје три године дана, и после нѣга има се сваки бар још по године дана за учитељство вечтати.

У семинарији уче се све оне науке које су учитељу за то званѣ нѣгово нуждне подразумевајући ту и све оно, што му је за учитеља недељне обичне и шегртске школе нужно.

Сваке године држе се са семинарцима који тређу годину свршују, као и са свима онима који се ван семинарије за учитељство пријаве, башка од јавни семинарски екзамена строги испити пред на то одређеном комисином, која се неограничава само на семинарске учитељѣ. Они, који тај испит добро положије приману се од врховне школске власти у број кандидата за учитељство.

Кад су се ови кандидати бар две год. дана у школи јавној и под надзором врховног школског савета за учитељство вештбали, морају ако ће за правог ил главног учитеља изабрани да буду поново се другом строгом испиту подврћи. На овом испиту имају најглавније своју практичну вештину показати, а из теорије само толико, да се види, да нису натраг ударили.

Све досад постојавше наредбе ради далѣг изобраањаня учитеља и подучитеља важе и за будуће време.

V. Учитељске штације поделују се на три класе по обштинама са 1000, са 2500 и преко 2500 душа. Учитељске плате имају се свуда суразмерно подићи и то највећма оне које су досад најмањ биле. Окром системизираних плате вуку учитељи школарину као и досад.

Учитељима повишава се плата по годинама службе до 600 фр. Плата учитељски удовица као и помоћ за сироте повишава се. Учитель се решава од досадашњ дужности издржавањаня помоћника о свом трошку. Помоћник добива третину учитељске плате и прихода.

Штипендије за православне ђаке.

(По званичном извештају).

(Свршетак).

12. ТАНАСИЈЕ БАЛЛА царски руско надворниј савѣтник. Међу писмама покойног Балле нашло се поред тестаментa оная записник под насловом: *Zur Nachricht meiner Vormünder, Freunde und Gönner*, кои є записник Емерик Печи од Печуйфалу септемвир и главни куратор реформатског диштрикта с оне стране Тисе као извршитељ тестаментa своје извештно од 1. Юниа 1834. прикључио, и кои се у немачком оригиналу код суперинтенденције реформатске у Дебрецину налази. Записник тај по мађарском преводу овако гласи: *exmissis exmittendis*. Я сам се родио 1744 у Маѣдонии у вароши Воскополю (*Voskopolis*). Пошто сам на немачким и холандским свеучилиштама науке свршио, обишао сам Енглеzку, Талианску и Француску. Затим сам стао у царско руску службу, и кроз 22 године служио сам код више посланства. За време турског рата служио сам као секретар нуз експедицију у средиземном мору и архипелагу. Кад се свршио рат одправљао сам дужности секретара код конгреса у Каравлашкoј и Карабогданској, кои се због заключена мира држао. — Будући да ми здрављѣ мое ние поднело ладну климу петроградску, то сам принуђен био за одпуст молити, кои сам с титулом саветника и задржавши целу мою плаћу получио.“ Вративши се из Русије живио є Балла у Унгарији, ди є (у Мишковцу) године 1820 умрѣо.

Баллино є двояко основанѣ:

I. под управом депутације православни школски фондова у Пешти. Основателно писмо: 1. Децембра 1814. Главнио: 28580 фр. а. вр. Рукуе депутация православни школски фондова у Пешти. Штипендије раздає краљевско угарски наместнички савет на предлог гореспоменуте депутације, која и стечай расписує. Приход: 1465 фр. а. вр. Десет штипендија; 2 по 105 фр. 4 по 84 фр. 4 по 63 фр. а. вр. Условиа: Искључени су они кои у евангелском лицеуму пожунском, у реформатском колегиуму Шарошпатачком или Дебрецинском уче, ер за такове постое, као што ће се под II. видити, особене штипендије Баллине. — Питомци дакле мораю изван овде споменути протестански школа учитисе у другим Гимназияма, у Пештанском или Бечком Универзитету или у Карловачкој Богословији. — Рођаци Баллини имаю првенство.

II. Основанѣ код евангелског лицеума (велике Гимназије) у Пожупу и код реформатски колегија у Шарошпатаку и Дебрецину. И ово основанѣ као и оно горе под I. оснивасе на истом тестаменту од 1. Декем. 1814. године. Будући да се о смислу овог другог основаня породила сумња, то ставлямо овде дотично мѣсто из тестаментa у немачком оригиналом тексту: — — *Diese jährliche Interessen davon werden so benützt, dass sie in vier gleiche Theile getheilt, wovon einen Theil das Debrecziner reformirte Collegium, einen Theil das reformirte Collegium zu Sáros Patak, den dritten Theil das evangelische Gymnasium zu Pressburg bekommt; der vierte Theil aber wird zu den Zinsen — — geschlossen. Beide reformirte Collegia und das evangelische Gymnasium werden meine Verwandten oder meine Glaubens-*

genossen, die dahin zu studieren kommen, aus freundschaft gegen mich nicht nur gütig aufnehmen und unterstützen, wenn sie es nöthig haben, sondern selbige auch so dirigiren und halten, damit sie ihre Absicht erreichen. In denen Collegiis sowohl als im Gymnasio bekommt der Professor der die griechische Sprache unterrichtet, von denen Procenten Hundert Gulden Zulage.“ Дебрединска Колегија држи, да е Балла у речи стојеће завештанѣ које 13084 фр. 23½ кр. шайна износи у корист и на процветанѣ исте колегије изриком одредно, и да е само своју жељу и надежду изрекао, — да би његови рођаци и единовјерци, ако у те школе уздолазе и потребили буду, из пријатељства према особи завештатеља добро примљени, и са особитом бригом позорношћу предусретани били. Годишњи интересе од тог завештања одредила е суперинтенденција на подмириванѣ потреба школски и на плаћу учитеља грчки езика е тим додатком, да у случају акоби суперинтенденција одредила, да се коме од православни ђака помоћ даде, такови ђак из призрења према особи завештатеља и по његовој жељи и надежди не само да добро примљен него и новчаном помоћу снабдвевен да буде. Овако исто смисао Баллиног тестамена свађа и Шарошпатачка Колегија. Напротив тога Пожунски лицеум (велика Гимназија) Баллино основанѣ као штипендијум за православне ђаке е сматра. Главни тог основаня у Пожуну износи 3841 ф. а. вр. годишњи приход и расход 192 ф. а. вр. Број штипендијата није опредѣлен; штипендисте деле се на два разреда; млађи разред до 6 класе закључително; старији разред 7. и 8. класа. Величина штипендије равнасе по броју штипендиста. — Из овог основаня вуче још и учитељ грчког езика 100 фр. а. вр. на годину.

13. БАТА МИХАЈЛОВИЋА УДОВИЦА ГРАЂАНИНА НОВОСАДСКОГ.

Основателно писмо од 4. Мая 1848. Реалитет: кућа у Новом Саду у вредности од 20,000 фр. а. вр. Рукује и штипендије даје православна србска община у Новом Саду. Две штипендије свака са 125 фр. а. вр. Приметба: Остали приход оставила е завештатељка православној црквеној общини Новосадској. — Основанѣ има се по имену отца његог звати „Стефана Николића.“

14. БАРОНИЦА ЕФИМИЈА ЈОВИЋ ГЕНЕРАЛИЦА У СТАРОМ БЕЧЕЈУ.

Основателно писмо од 23. Априла 1861. Главни: за сад се још незна (зашто?) Реалитети: кућа и салаш у старом Бечеју од 165 диштриктски или 193 2/16 катастрални јутара, у вредности од 42,000 фор. а. вр. Рукује: г. Сава Ђорђевић адвокат у Старом Бечеју. Штипендије даје: Србска община у Ст. Бечеју. Приход: 2740 фр., расход 2761 фр. 20 нов. а. вр. Штипендија има 5. разреда 1., занатлије са 80 фр. 2., ђаци у малој гимнасији и малој реалној школи са 200 фр. 3., ђаци у великој гимназији и великој реалној школи са 350 ф. 4., ђаци на универзитету или у страноземним вишим училиштима 400 фр. — 5., војнички питомци по постоећим таксама за војничка заведења. — Број штипендија управља се према приходу; године 1862 било е 8 штипендија са 200 ф., а една са 350 ф. а. вр. Услови: Мора бити Србин, Старобечејец, сирома, добар ученик. Ако нема Ста-

www.robbejica може бити и из другог места Срби. Маса се налази у расправ-
љању код суда Бачке жупаније.

15. МАРКО И ЋОРЂЕ СЕРВИЦКИ ТУРСКО-КАЊИЖКИ ВЛАСТЕ- ЛЦ, И ЖИТЕЉИ НОВОСАДСКИ.

Основателно писмо од 8. октобра 1792. Главно: 60,000 фр. среб.
види приметбу. Рукую: наслѣдници Ћорђа Сервицког. Штипендије
даје Г. Катарина Лукач рођена Миланковић. Приход и расход није показан
(али износи према штипендијама 2950 ф.) Двадесет штипендија у три раз-
реда I. разред 200 фр. II. разред 150 фр. III. разред 100 фр. сребра. Усло-
вљ: морају бити православни Срби. Приметба: прво основање Марка Сер-
вицког износило је 30,000 фр. ср., овом је додао син му Ћорђе јошт 30,000
фр. сребра за живота свога. Будући да из тестамена Ћорђа Сервицког
изалази као да он сам 60,000 фр. ср. к очиново основану додае, те се по
том сумња породила да ли цело Сервицково основанје 60 или 90 иљда
фр. сребра износи, — то је од стране ц. кр. темишварске финансије проку-
ратуре двојка парница подигнута; една код бивше ц. кр. срезске власти
као грунтовнице у великом Сент Миклошу због хипотекарног осигу-
рања основателног капитала, а друга код бившег ц. кр. окружног суда
у Вел. Бечкерек у главној ствари. Прва се парница налази на пре-
гледу код највишег суда, а друга на пресуди код диштрикуалне табле у
Дебрецину и дошла је до сентенције.

16. ЈОВАН СЕРВИНАЦ, ТРГОВАЦ ВРАНЂВАЧКИ, И ГРАЂАНИН ТЕМИШВАРСКИ, И СУПРУГА ТОДА.

Основателно писмо од 4. Јунија 1829. Главно: 2400 фр. сребра. Ру-
кује и штипендије издаје Лука Трифунац Батфански, житељ Меленачки; а
после његове смрти Магистрат Велико Кикиндског диштрикта. Приход 151
фр. 20 н. Расход (није показан). Три штипендије свака по 50 фр. 40 н. а. вр.
Условне: морају бити православне вере, од сиромашки родитеља и науке
учити до философски штудия (закључиво? или искључиво?) Примедба: по
тестаменту точки 36. нужно је да је главно на сигурном месту интабули-
рано. *)

17. ЂФТА ЈАНКОВ МИХАЈЛОВИЋ, ЖИТЕЉ СОМБОРСКИ.

Основателно писмо од 13. фебр. 1854. Реалитет: салаш у Сомбору
од 43,1012|2000. Сомборски ланаца или 45 катастрални јутара, у вред-
ности од 5220 фр. а. вр. (?) **) Рукую засад Исак Бикар грађанин Сом-
борски; а кад се сврши расправа масе, рукаваће Магистрат Сомборске

*) О овој задужбини и њеном руковану било је већ говора по новинама. Г.
Трифунца учиниће врло добро да своим путем и начином јавно каже ста-
њ њно.

**) И г. Бикар учиниће роду глас, да каже ели већ та маса расправљна. То
је већ десета година. Ако није, добро би а и у реду би било казати садаш-
њ станје: докле је разправа дошла, зашто је та земља тако проценљна,
начин рукована, што бива са приходом, и кад ће завјет тај у живот сту-
лити? Задужбине су, истина, само на терету оних, коме се повјере,
али оне су обште, и болје је о њима дати јавни рачун него повода коска-
квим често и неоснованим сумњама.

вароши. Штипендије даваће едан стални одбор, коме е председник сомборски прота, и у ком ће бити пароси православне цркве код светога Ђорђа и шест Сомборски трговаца као чланови одбора. Приход 467 фр. 63 нов., расход (на порез) 120 ф. 82 и. Биће две штипендије; колико ће свака износити, то ће зависити од тога, колики буде приход. Условија: штипендисте морају старији од 14 година — подреклом Сомборци и Србљи бити. Приметба: Ово основанѣ јошт ние ступило у живот, ер још ние масса расправљена.

18. ЂОРЂЕ И МАРТА РАЛЯ, ЖИТЕЉИ ПЕШТАНСКИ.

Основно писмо од 27. Фебр. 1815. Главно 840 фр. Управља: депутација фондова народних школа у Пешти. Штипендију издае краљ. уг. Наместништво на предлог преспоменуте Депутације. Штипендију од 50 фр. 10 кр. ср. добије сваке године едан србски препаранд.

19. ЈОВАН сада ЈУЛИЈАН ЧОКОР, патр. синџел.

Основао год. 1848. Главно 42 фр. Штипендија од 2 фр. 52 и. Неиздае се од год. 1856.

Школске вести.

УЧИТЕЉСКИ СБОРОВИ. Како се на све стране земалски сабори држе, и у њима готово свуда о побољшаню школа и просвете ради, тако се и учитељи где год могу сабирају, међу собом друштва и састанке утврђују, где се о побољшаню и напредку школа светую и свое предлоге земалским саборима подносе. Ово е врло важан појав свести и одушевљенја за напредком народним. Овако би ваљало да се и код нас учитељи где год могу у договор ставе и друштва утврде. Ово не само да е дозвољено по и морална дужност, код нас тим виша, што код нас учитељи нигде ни у општинским некмоли вишим сенатима седе, да онде као вештаци свое мненѣ и гласа дају.

Са овим бројем престае излазити овај лист дотле, док се уредник нѣгов по визитацији школа бави, и умољаваю се сва П. Т. Г. Предбројници, да листа перекламују, ни писама икакви на уредничство шало дотле, док следећи бројеви листа опет уредно излазити непођу.

Лист овај излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.

Цена е на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређуе Др Ђ. Натошевић. — Штампa краљѣв. угар. свеучил. печатни.